

บทที่ 7

จากแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัย สู่ “เรือนแห่งชีวิต”

จากการศึกษาเรื่องราวการถักทอชีวิตของสมาชิกครอบครัวใหญ่ลงในบ้านคลองลำสาละ สู่การศึกษาแบบแผนการใช้สอยที่ว่างของสมาชิกที่อยู่อาศัยในเรือนทั้งสาม ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์มิติทางกายภาพและมิติทางจิตภาพของการอยู่อาศัย และการวิเคราะห์ลักษณะและความหมายของที่ว่างของกลุ่มเรือนกรณีศึกษา จนกระทั่งได้คุณลักษณะของที่ว่างซึ่งรองรับมิติการอยู่อาศัย 5 ประการ อันได้แก่ ที่ว่างซึ่งรองรับมิติการใช้สอยอันหลากหลาย ที่ว่างซึ่งซ่อนอยู่ในที่ว่าง ที่ว่างซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต ที่ว่างซึ่งเปิดประสบการณ์แห่งสัมผัส รับรู้ สู้ใจ และที่ว่างซึ่งแปรเปลี่ยนได้ เติบโตได้ เคลื่อนย้ายได้ ในบทที่ 7 จึงเป็นการสรุปการศึกษาแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัย สู่คุณค่าและความหมายของ “เรือนแห่งชีวิต” เพื่อนำคุณลักษณะที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์มาเป็นแนวทางสำหรับ “ปรับ+ประสาน” ในบ้านพักอาศัยในปัจจุบัน ตลอดจนเป็นข้อเสนอแนะสำหรับ “ปรับ+ประยุกต์ใช้” ในโครงการบ้านพักอาศัยในอนาคต เพื่อให้ความหมายทั้งห้าของเรือนแห่งชีวิตช่วยในการ “ปรับ+ปรุง” และพัฒนาคุณภาพของชีวิตที่อยู่อาศัยให้ดียิ่งขึ้นสืบไป

ในสังคมปัจจุบันซึ่งทรัพยากรธรรมชาติในประเทศได้ถูกใช้ไปเกือบหมดแผ่นดิน ถ้าสถาปนิกไม่ตั้งเป้าหมายในการรังสรรค์สุนทรียภาพในแนวประหยัดแล้ว ก็เท่ากับเป็นการเร่งให้เราหมดตัวเร็วขึ้น... นอกจากจะหมดตัวทางวัตถุแล้ว ก็ยังจะหมดทางจิตใจด้วย...¹

ในการพัฒนาสถาปัตยกรรมสำหรับอยู่อาศัย จึงสมควรจะต้องมีความสมดุลระหว่างการเลือกใช้ระบบสากลและการปรับให้เข้ากับระบบท้องถิ่น การปฏิเสธความรู้ เทคโนโลยี วิทยาการสมัยใหม่ ย่อมไม่สามารถพัฒนาระบบของท้องถิ่นที่มีการสั่งสมและสืบสายกันมา ให้เท่าทันกับความเป็นไปของโลกาภิวัตน์ ทว่า การไม่รู้จักรังผึ้งพญาภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง แต่กลับไปหยาบยืมความรู้ของผู้อื่น โดยไม่รับรู้ความแปลกแยกทางวัฒนธรรม² สถาปัตยกรรมอันไม่สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมและวัฒนธรรมไทย ย่อมไม่สามารถตอบรับการอยู่อาศัยของชีวิตไทยได้อย่างกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งเดียวกัน และไม่อาจเป็น “บ้านแห่งชีวิต” บ้านที่ชีวิตจะดำรงอยู่และเติบโตได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นการสืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ให้ “สอดคล้อง+ประสาน” กับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมีวิจารณ์ญาณและชาญฉลาด โดยระวังไม่ให้อุญเสียเอกลักษณ์ของภูมิไทยไปในระหว่างการพัฒนา จึงเป็นหนทางที่สอดคล้องกับบริบทที่แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบัน

ความหมายทั้งห้าของเรือนแห่งชีวิต อันประกอบด้วย เรือน “เปิดรองรับเรื่องราวแห่งชีวิต” เรือน “ที่อยู่ของมุมแห่งชีวิต” เรือน “รับรองชีวิตปฏิสัมพันธ์” เรือน “สัมผัสแห่งชีวิต” และเรือน “ปลูก+ปรับ+ปรุงชีวิตไม่รู้จักจบ” จึงเป็นการ “สืบสาน” จากคุณลักษณะ คุณประโยชน์ และคุณค่าของแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในบ้านไทย ซึ่งเกิดจากการหล่อหลอมชีวิตของสมาชิกครอบครัวที่มีวิถีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ ในสังคมพึ่งพิงอิงธรรมชาติ ที่ฝังรากอยู่ในสังคมไทยในอดีต และที่เอื้ออำนวยต่อการ “สานสัมพันธ์” เข้ากับวิถีการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

¹ สตา รัตกลีกร, บรรณาธิการ, แสงอรุณ 2 (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2523), หน้า 83.

² สันติ ฉันทวิลาสวงศ์, “สถาปัตยกรรมเมืองขึ้น.” ว่าด้วยเรื่องไทย...ไท (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 12.

คุณลักษณะต่างๆ ของที่ว่างตลอดจนองค์ประกอบของที่ว่างดังจะได้อธิบายในลำดับต่อไปนี้ สิ่งที่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งซึ่งผู้วิจัยได้เรียนรู้จากการศึกษาปรากฏการณ์การอยู่อาศัยและการใช้สอยที่ว่างในบ้านไทยของสมาชิกครอบครัวใหญ่ บ้านคลองลำสาธิต ที่เปิดประเด็นให้เห็นแนวทางในการสร้างสรรค์สถานที่รองรับชีวิตให้สามารถรองรับมิติการอยู่อาศัยและมีมิติการใช้สอยที่ว่างอันหลากหลาย มิได้มีจุดมุ่งหมายที่จะสรุปเป็นระบบความรู้แบบสำเร็จรูป ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างและความหลากหลายทางสภาพแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม*

7.1 เรือน “เปิดรองรับเรื่องราวแห่งชีวิต”

ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันซึ่งพึ่งพาเทคโนโลยีการก่อสร้างสมัยใหม่ เมื่อผสมผสานเข้ากับระบบความรู้การออกแบบแบบสำเร็จรูป ซึ่งมักจะแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็นห้องต่างๆ หนึ่งห้องรองรับหนึ่งกิจกรรม จึงกลายเป็นที่อยู่อาศัยแบบสำเร็จรูป ที่ส่วนใหญ่ใช้พื้นที่สำเร็จรูป ผังก่อก่ออิฐฉาบเรียบสำหรับภายนอก กั้นผนังเบาสำหรับภายใน ปิดฝ้าเพดานเรียบโดยทั่ว และกลายเป็นมาตรฐานแห่งชีวิตสมัยใหม่³ แต่แท้จริงแล้ว การอยู่อาศัยของชีวิตนั้นประกอบด้วยอุปกรณ์ชีวิตหรือวัตถุแห่งชีวิตมากมาย ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ผ่านมามาว่า “บ้าน คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชีวิต” ที่ฉายภาพปรากฏของเรื่องราวแห่งชีวิตที่สมาชิกได้ประสบกับการณ์ต่างๆ สัมผัสเป็นประสบการณ์แห่งชีวิต วัตถุแห่งชีวิต และวัตถุแห่งความทรงจำต่างๆ แต่ในการใช้ “พื้นที่ ผา ผา สำเร็จรูป” ของบ้านสำเร็จรูปสมัยใหม่ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นห้องที่รองรับการใช้สอยเพียงมิติเดียว กล่าวคือ พื้นที่แต่ละพื้นที่จะมีมิติของพื้นที่ ผา ผา เพียงมิติเดียว (one-dimensional space) บ้านที่อยู่อาศัยถูกแบ่งเป็นหลายๆ ห้อง ที่แต่ละห้องรองรับเพียงกิจกรรมเดียว (monochronic space) มีพื้นที่ทางไม่พอที่จะรองรับเครื่องใช้ไม้สอยหรือวัตถุแห่งชีวิตต่างๆ ที่สะสมพอกพูนมากขึ้นทุกวันๆ ตลอดจนไม่พอสำหรับกิจกรรมชีวิตอันหลากหลายของสมาชิกครอบครัว

“บ้าน” นับวันจะหมดความเป็น “พิพิธภัณฑสถานแห่งชีวิต” ไป มิติของพื้นที่ ผา ผา แบบราบ ไม่มีมีความหนา ไม่มีเรื่องราว ที่ฝังเจาะเข้าไปในมิติแห่งความหนานั้น ไม่เป็นเนื้อนาที่จะให้ “เมล็ดแห่งชีวิต” ได้ฝังตัวลงไปสู่

เรือนแห่งชีวิตจึงสมควรต้องเตรียมพื้นที่รองรับมิติการใช้สอยอันหลากหลาย เป็นพื้นที่ที่มีคุณลักษณะเอนกประสงค์ 3 มิติ ทั้งพื้นที่ทางผังพื้นที่และพื้นที่ทางตั้ง รองรับทั้งกิจกรรมชีวิตและอุปกรณ์ชีวิต โดยที่ “พื้นที่ ผา ผา” ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเรือน ตลอดจนโครงสร้างขององค์ประกอบของที่ว่างหรือ “ระยางของสเปซ” จะเปิดรองรับ “เรื่อง+ราว” แห่งชีวิตได้ ด้วยการเพิ่มมิติความหนาของ “พื้นที่ ผา ผา” ของที่ว่าง และด้วยการเพิ่มมิติการใช้สอยที่ว่างด้วยการซ้อนทับทางตั้งของการใช้สอย และการเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือนออก

* ตามทัศนะของรองศาสตราจารย์ ดร. ฐานิศวร เจริญพงศ์ เห็นว่า การที่จะสรุปผลการศึกษาแบบแผนการใช้สอยที่ว่างที่มีความหลากหลายทั้งในมิติทางกายภาพและจิตภาพ เป็นสูตรสำเร็จรูปที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมเกินไปนัก อาจทำให้เกิดการนำไปใช้ที่ขาดซึ่งความเข้าใจในเงื่อนไขและความเป็นมาอันเป็นบริบทที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับการศึกษาแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในครั้งนี้นอกจากนี้ ตามทัศนะของศาสตราจารย์ ผุสดี ทิพทัส เห็นว่า ในการศึกษาปรากฏการณ์ชีวิตที่เกิดขึ้น การที่จะหาข้อยุติหรือข้อสรุปเป็นสูตรสำเร็จรูปนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากเรื่องราวชีวิตที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงส่วนหนึ่งขององค์รวมแห่งชีวิต (slice of life) ซึ่งมีมิติของเวลา สถานการณ์ และปัจจัยอื่นๆ เป็นบริบทสำคัญในการหล่อหลอมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกครอบครัว

³ แท้จริงแล้ว การกำหนดของขนาดสเปซในที่อยู่อาศัย จะต้องออกแบบให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมที่เกิดขึ้นในสเปซนั้นๆ, กล่าวไว้ใน, ทิพย์สุตา ปทุมานนท์, จิตวิทยาสถาปัตยกรรม มนุษย์ปฏิสัมพันธ์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 171.

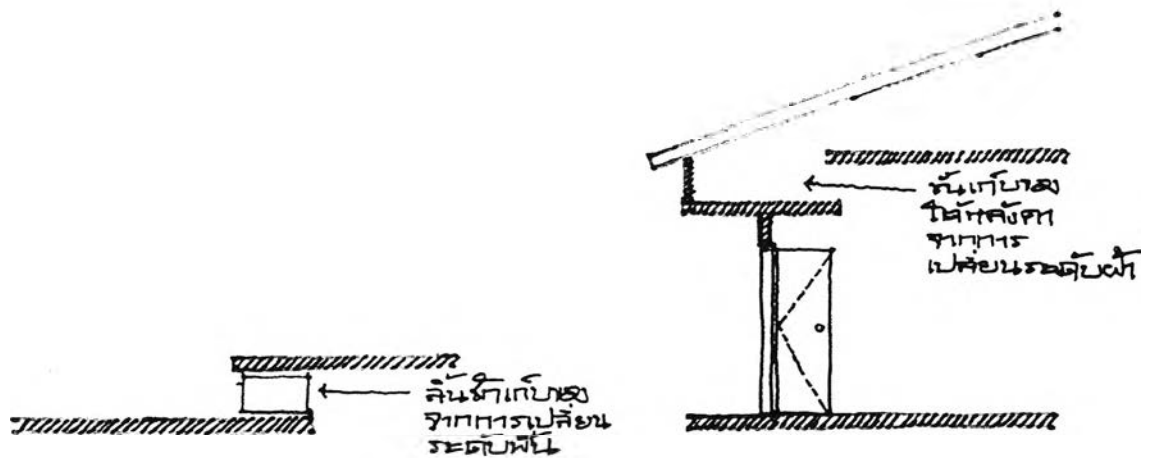
⁴ ทิพย์สุตา ปทุมานนท์, กำเนิดสถาปัตยกรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 146.

⁵ ระยางของสเปซ หมายถึง ที่ที่มีการเว้นที่ว่างของความไม่สมบูรณ์ไว้ เพื่อให้ที่ว่างที่ไม่สมบูรณ์นั้นเปิดรองรับการเข้ามารวมเป็นอันหนึ่งเดียวกันของอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งเดิมความสมบูรณ์ให้แก่กันและกัน, ทิพย์สุตา ปทุมานนท์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

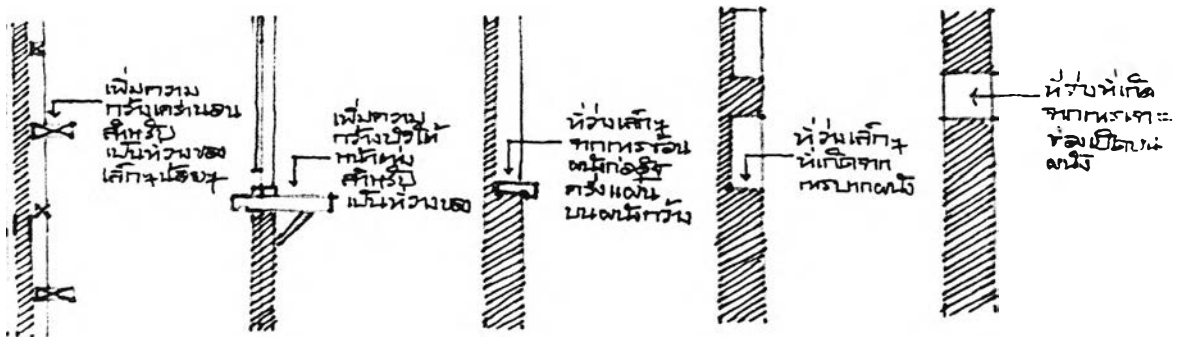
7.1.1 การเพิ่มมิติความหนาของ “พื้น ฝา ฝ้า”

การเพิ่มมิติความหนาของ “พื้น ฝา ฝ้า” ของพื้นที่ใช้สอยขึ้น อำนวยให้ “พื้น” “ฝา” หรือแม้กระทั่ง “ฝ้า” ของเรือนเป็นองค์ประกอบเรือนแบบเปิด ซึ่งเมื่อมีการใช้องค์ประกอบเหล่านี้อย่างเต็มที่ จะทำให้ผู้อยู่อาศัยไม่ค่อยจำเป็นต้องมีเครื่องเรือนแบบลอยตัวมากนัก และทำให้พื้นที่ใช้สอยมีความยืดหยุ่นสูง สามารถรองรับกิจกรรมชีวิตอันหลากหลายได้ ด้วยการใช้คุณลักษณะต่างๆ ได้แก่ พื้นที่มีการเปลี่ยนระดับที่เปิดตัวรองรับกิจกรรมต่างๆ ที่มากกว่าการเป็นเพียงพื้นสำหรับยืน เดิน แต่ยังเป็นพื้นที่สำหรับนั่ง นอน สามารถใช้สอยเป็นดั่ง “โต๊ะ” “ตั้ง” “เก้าอี้” เป็น “เครื่องเรือนเอนกประสงค์” ดังปรากฏเป็นภาพให้เห็นในกรณีโถงของเรือนนำมาเรียบและเรือนปีกทุกหลาบ (ดูรูปที่ 6-12, 6-14) นอกจากนี้ที่ว่างระหว่างระดับที่ต่างกันยังใช้เป็น “ลิ้นชัก” ที่ซ่อนพื้นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้อีกมากมาย

ฝ้าที่เปิดโครงคร่าวไว้สามารถใช้สอยเป็นที่เก็บข้าวของเล็กๆ น้อยๆ ให้มีที่มียางอยู่ ดังปรากฏภาพส่วนฝ้าของครัวของเรือนทั้งสาม (ดูรูปที่ 6-44, 6-45, 6-46, 6-47) และฝ้าที่มีการเพิ่มความกว้างของโครงานอนหรือตีวงกบล่าง/บัวไม้ได้หน้าต่างให้กว้างออกมา ไม่เพียงจะช่วยเพิ่มความแข็งแรงให้กับโครงสร้างของฝ้าเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มพื้นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ให้กับเรือนได้เช่นกัน นอกจากนั้นผนังที่ก่ออิฐครึ่งแผ่นซ้อนอยู่บนผนังก่ออิฐเต็มแผ่นหรือแผ่นครึ่ง รวมถึงผนังที่มีการบากหรือเจาะช่องเปิดออกบางส่วน ยังให้เกิด “ย่อหน้าเล็กๆ” สำหรับเก็บสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันและของสะสมต่างๆ ได้ ส่วนฝ้าที่เปิดให้เห็นโครงคร่าว ชื่อ จันทัน ระแนง สามารถใช้เป็น ที่แขวน ผูก พาด เครื่องใช้ไม้สอยแบบลอยตัว เห็นชัดในกรณีชานของเรือนนำมาเรียบ (ดูรูปที่ 6-10) และที่ว่างระหว่างฝ้าที่มีการเปลี่ยนระดับ ยังใช้เป็นพื้นที่เก็บของใต้หลังคาได้เช่นเดียวกับที่ว่างระหว่างพื้นเปลี่ยนระดับอีกด้วย

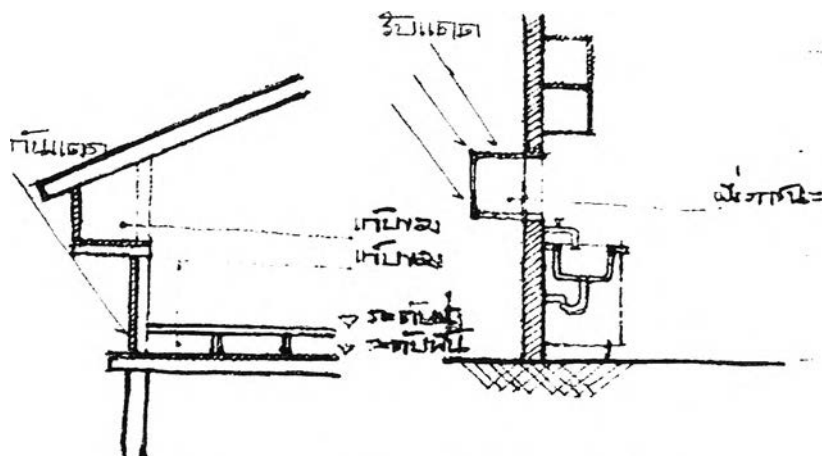
รูปที่ 7-1, 7-2 รูปตัดแสดงการเพิ่มมิติความหนาของพื้นและฝ้า

รูปที่ 7-3, 7-4, 7-5, 7-6, 7-7 รูปตัดแสดงการเพิ่มมิติความหนาของฝ้า

7.1.2 การซ้อนทับทางตั้งของการใช้สอย

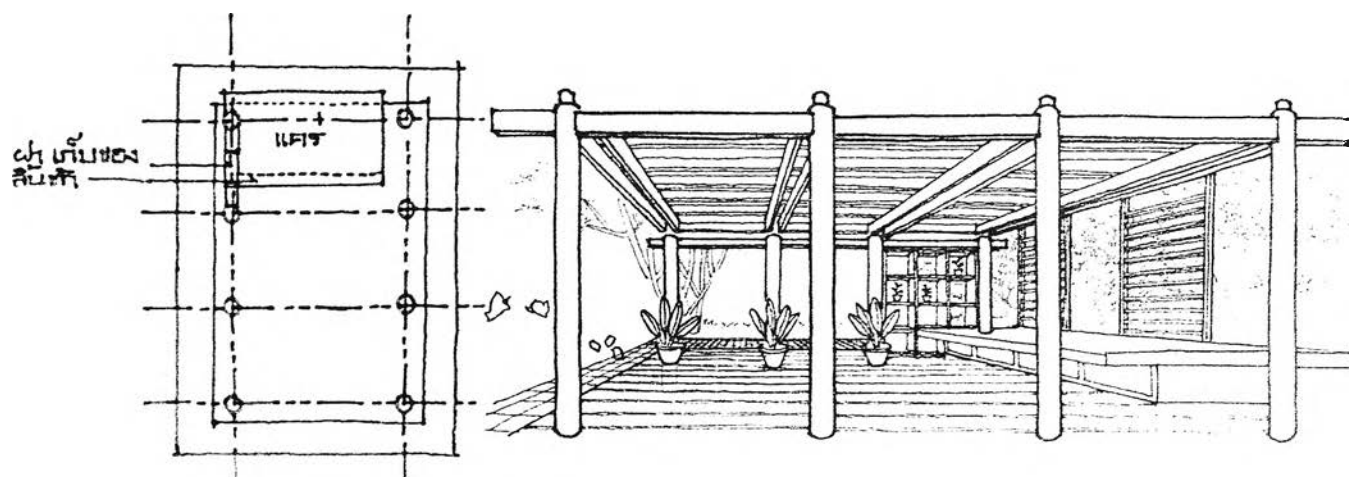
การซ้อนทับทางตั้งของการใช้สอย เพื่อใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อย่างคุ้มค่าและยังช่วยประหยัดพื้นที่ใช้สอยทางฝั่งอื่น เช่น ในกรณีชั้นลอยที่ยื่นออกจากพื้นที่ภายในครัวของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 6-48, 6-49) ซึ่งไม่เพียงจะช่วยเพิ่มพื้นที่เก็บของ แต่ชั้นลอยยังทำหน้าที่เป็นชายคาช่วยกันแดด-กันฝนให้กับพื้นที่ใช้สอยภายใน นอกจากนี้ หากเปลี่ยนวัสดุทำชั้นลอยเป็นวัสดุโปร่งใส-โปร่งแสง เช่น กระจก ยังช่วยให้เกิดเป็นพื้นที่สำหรับตากข้าวของหรือฝั่งภาชนะต่างๆ เช่น จาน ชาม แก้วน้ำ ได้อีกด้วย ส่วนการเตรียมชั้นลอยหรือชั้นเก็บของทางตั้งตามพื้นที่ว่างส่วนต่างๆ ในบ้าน เช่น บริเวณที่ว่างเหนือช่องประตู ที่ว่างใต้ช่องหน้าต่าง หรือที่ว่างระหว่างชั้นนอนของบันได ยังเป็นการเพิ่มพื้นที่เก็บสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้เช่นกัน

รูปที่ 7-8, 7-9 รูปตัดแสดงการซ้อนทับทางตั้งของพื้นที่ใช้สอย

7.1.3 การเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือน

การเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือน เพื่อเพิ่มพื้นที่รองรับอุปกรณ์ชีวิตและกิจกรรมชีวิตอันหลากหลายของสมาชิกครอบครัว เช่น พื้นที่เปิดโล่งของใต้ถุน (ดูรูปที่ 6-3, 6-4) หรือพื้นที่เปิดโล่งของศาลา ซึ่งมีเสา คาน ผนัง เป็นโครงสร้างพื้นฐานของพื้นที่ใช้สอย เมื่อประกอบเข้ากับการใช้ "พื้นที่" ที่มีการเปลี่ยนระดับ "ฝ้า" ที่มีการซ้อนพื้นที่เก็บของ จะทำให้เกิด "ที่ว่างเอนกประสงค์" ที่รองรับกิจกรรมชีวิตอันหลากหลายได้ ซึ่งยังสามารถใช้สอยที่ว่างระหว่างโครงสร้างที่เปิดรับการใช้สอยของชีวิต เป็นที่เก็บเครื่องใช้ไม่สอยและอุปกรณ์ชีวิตต่างๆ ได้

รูปที่ 7-10 ฝั่งพื้นแสดงการเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือน รูปที่ 7-11 การเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือน รองรับกิจกรรมชีวิตและอุปกรณ์ชีวิต

7.2 เรือน “ที่อยู่ของมูมแห่งชีวิต”

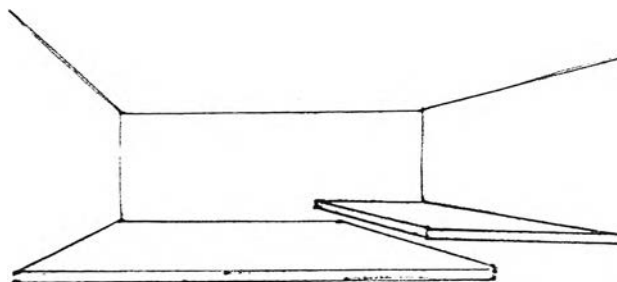
ในสังคมปัจจุบัน ครอบครัวเดี่ยวแยกกันอยู่-แยกกันกิน และพื้นที่สำหรับการอยู่-กินของครอบครัวก็แยกออกจากกัน มีห้องส่วนตัวรองรับความเป็นส่วนตัวมากมาย อาทิ ห้องนอน ห้องนั่งเล่น ห้องรับแขก ห้องทำงาน ห้องกินข้าว ฯลฯ ที่อยู่อาศัยซึ่งประกอบด้วยห้องต่างๆ ที่รองรับกิจกรรมเฉพาะอย่างต่างๆ กันไป ทำให้เกิดการใช้สอยพื้นที่อย่างไม่คุ้มค่า (large space ที่มีค่า utilization of space ต่ำ) ซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างไม่รู้คุณค่า นอกจากนี้ รูปแบบของชีวิตที่แยกส่วนกันและรูปแบบการกินอยู่หลับนอนในห้องต่างๆ ที่กันแยกจากกัน ต่างคนต่างอยู่ ดูแลกันน้อยลง มีปฏิสัมพันธ์กันเห็นห่าง ยังไม่เอื้ออำนวยให้ปฏิสัมพันธ์แห่งชีวิตของครอบครัวได้มีโอกาสก่อร่างและถูกถักทอขึ้น

“บ้าน” ที่กันแยกห้องย่อยออกไป ไม่เป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์แห่งชีวิต⁶

เรือนแห่งชีวิตจึงสมควรต้องมีคุณลักษณะเป็น “ที่อยู่ของมูมแห่งชีวิต” ที่เอื้อให้สมาชิกได้มีช่วงเวลาที่สามารถอยู่ลำพังในมุมส่วนตัว ให้สมาชิกได้คิด+ฝัน+จินตนาการ และพัฒนาความเป็นบุคคลให้เติบโตขึ้นทั้งกายและใจ แต่ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว เพื่อให้ชีวิตสามารถเริ่มภารกิจในการที่จะก้าวไปสู่โลกที่วุ่นวายภายนอกต่อไป แม้สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน ไม่ได้ปูเสื่อทางมุงนอนรวมกันในยามค่ำคืน และพับเก็บคืนพื้นที่ให้โรงเรือนในยามเช้า ดังเช่นบ้านเรือนในอดีต ทว่า ด้วยการจัดจังหวะของ “มูม” (sociofugal space) ร่วมกับการใช้องค์ประกอบเสมือนของ “พื้น ผา ผา” ซึ่งซ่อนความเป็น “ประตู” “หน้าต่าง” ที่เปิดสู่พื้นที่ใช้สอยส่วนกลางของครอบครัว พื้นที่ใช้สอยส่วนอื่นๆ อาทิ มุมนั่งเล่น-นอนเล่น มุมพบปะสังสรรค์ มุมทำการบ้าน-งานอดิเรก มุมกินข้าวของครอบครัว ยังสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นอันหนึ่งเดียวกัน โดยที่สมาชิกไม่รู้สึกรับกวนกัน ด้วยการใช้ “พื้น” “ผา” และ “ผา” สร้างที่ว่างส่วนตัวซึ่งเป็นดั่ง “โลกใบเล็ก” ซ่อนอยู่ในที่ว่างส่วนกลางซึ่งเป็นดั่ง “จักรวาลของครอบครัว”

7.2.1 พื้น สร้างที่ว่างในที่ว่าง

การสร้างพื้นที่ส่วนตัวซึ่งมีความต่อเนื่องทั้งทางสายตาและทางความรู้สึกกับพื้นที่ส่วนกลางโดยสมบูรณ์ด้วยการยกระดับ-ลดระดับของระนาบพื้น ดังปรากฏเป็นภาพให้เห็นในกรณีครีมในใต้ถุนของเรือนหน้ามาเรียม (ดูรูปที่ 6-33, 6-34) นอกจากนั้นการใช้ชั้นลอย (mezzanine หรือ split level) ประกอบกับการเปลี่ยนวัสดุปูพื้น เช่น หิน กระเบื้อง ไม้ การเปลี่ยนทิศทางหรือผิวสัมผัสของวัสดุ เช่น พื้นไม้ตีชน-พื้นไม้ปูเว้นร่อง กระเบื้องแผ่นเล็ก-กระเบื้องแผ่นใหญ่ ยังช่วยกำหนดอาณาบริเวณของพื้นที่ส่วนตัวในพื้นที่ส่วนกลางได้เช่นกัน

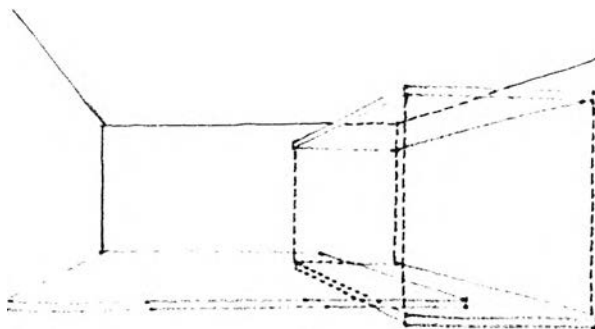

รูปที่ 7-12 พื้น สร้างที่ว่างในที่ว่าง

⁶ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, จิตวิทยาสถาปัตยกรรม, มนุษย์ปฏิสัมพันธ์ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 162.

7.2.2 พื้น+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง

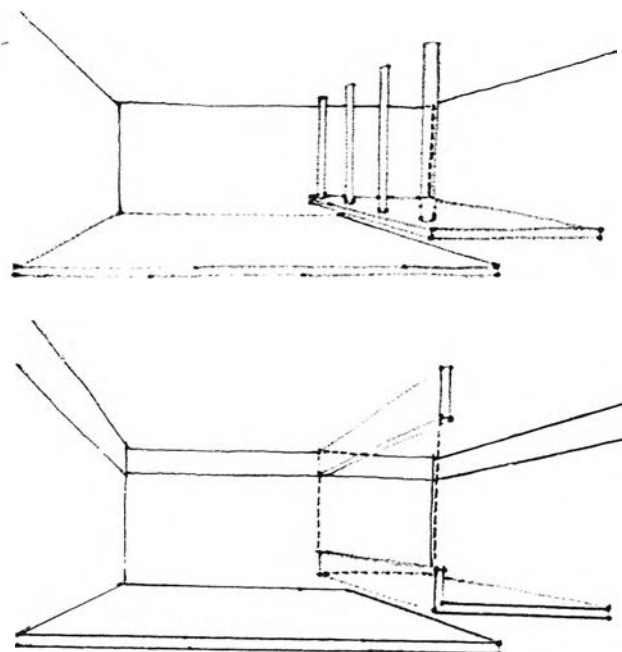
การสร้างพื้นที่ส่วนตัวซึ่งยังคงความต่อเนื่องกับพื้นที่ส่วนกลาง แต่เพิ่มความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่มากขึ้น ด้วยการยกระดับ-ลดระดับของระนาบพื้น และการยกระดับ-ลดระดับของระนาบฝ้า ลักษณะคล้ายกับกรณีพรมและผ้าใบสร้างมุมละหมาดขึ้นในโถงของเรือนยาสินี (ดูรูปที่ 6-28, 6-29) นอกจากนั้นการเปลี่ยนวัสดุบุฝ้าหรือกระเบื้องหลังคา เช่น ไม้ ยิปซัม เพื่อให้เข้ากับวัสดุบุผิวส่วนอื่นๆ หรือกระเบื้องโปร่งแสง เพื่อเปิดให้แสงธรรมชาติลงมาสู่พื้นที่ใช้สอย การเปลี่ยนขนาดหรือทิศทางของระนาบฝ้า เช่น ชายคาปีกนกซึ่งเทระนาบลงโอบล้อมพื้นที่ใช้สอย ยังช่วยสร้างพื้นที่ส่วนตัวในพื้นที่ส่วนกลางได้เช่นกัน

รูปที่ 7-13 พื้น+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง

7.2.3 พื้น+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง

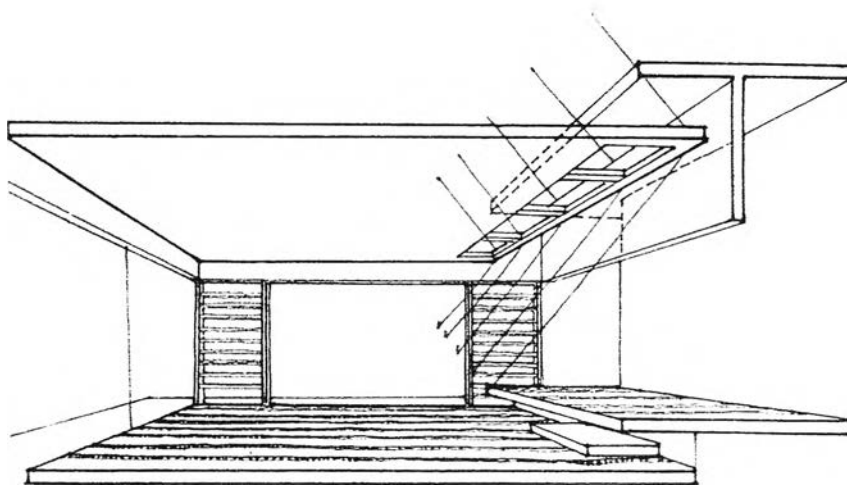
การสร้างพื้นที่ส่วนตัวซึ่งยังคงความต่อเนื่องกับพื้นที่ส่วนกลาง แต่เพิ่มความรู้สึกปิดล้อมของพื้นที่มากกว่า 2 แบบที่กล่าวมา ด้วยการยกระดับ-ลดระดับของระนาบพื้น และโอบล้อมพื้นที่ด้วยระนาบทางตั้ง ลักษณะคล้ายกับกรณีพรมและม่านสร้างมุมละหมาดขึ้นในโถงของเรือนน้ำมาเรียม (ดูรูปที่ 6-26, 6-27) นอกจากนั้นการใช้ระนาบทางตั้งที่มีคุณลักษณะของความเป็น “ประตู-หน้าต่าง” ได้แก่ การใช้ฝ้าเดี่ยว เช่น รวาระเบียง ม่านงายาว การใช้ฝ้าโปร่งลม เช่น เกล็ดไม้ระบายอากาศ ผังเงาะช่องเปิด การใช้ฝ้าในความนึกคิด เช่น แนวเสาถอย ตลอดจนการใช้องค์ประกอบซึ่งปรับเปลี่ยนที่ทางได้ เช่น ฉากพับ บานพับม หรือเครื่องเรือนน้ำหนักเบา ยังสามารถใช้เป็นระนาบทางตั้งแทนฝ้า ในการสร้างพื้นที่ส่วนตัวในพื้นที่ส่วนกลางได้เช่นกัน

รูปที่ 7-14, 7-15 พื้น+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง

7.2.4 พื้น+ฝา+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง

การสร้างพื้นที่ส่วนตัวซึ่งมีความปิดล้อมของพื้นที่มากกว่าแบบอื่นๆ แต่ยังคงความต่อเนื่องทางความรู้สึกกับพื้นที่ส่วนกลาง ด้วยการนำคุณลักษณะทั้งสามขององค์ประกอบของ “พื้น ฝา ฝ้า” มาก่อร่างขึ้นเป็นดัง “ห้องย่อยๆ” ดังปรากฏให้เห็นในกรณีบ้าน มุ่ง ผ้าใบ สร้างมุมนอนขึ้นในโถงของเรือนยายสนธิ (ดูรูปที่ 5-91, 5-92) และกรณีโถงกินข้าวของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 5-67, 5-68) นอกจากนี้การผสานคุณลักษณะอื่นๆ เข้ากับองค์ประกอบของ “พื้น ฝา ฝ้า” อาทิ การใช้วัสดุโปร่งแสงเพื่อเปิดให้แสงธรรมชาติผ่านไปยังองค์ประกอบ “พื้น ฝา ฝ้า” แล้วสะท้อนสู่พื้นที่ใช้สอย การใช้วัสดุโปร่งแสงเพื่อนำธรรมชาติเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ภายใน ตลอดจนการประสานองค์ประกอบ “พื้น ฝา ฝ้า” เข้าไว้ด้วยกัน ยังช่วยสร้างความพิเศษให้กับพื้นที่ส่วนตัวซึ่งซ่อนอยู่ในพื้นที่ส่วนกลางได้

รูปที่ 7-16 พื้น+ฝา+ฝ้า สร้างที่ว่างในที่ว่าง และการนำแสงธรรมชาติผ่านเข้ามาสู่ที่ว่างภายใน

7.3 เรือน “รับรองชีวิตปฏิสังขาร”

ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันซึ่งกันแยกห้องย่อยออกไปเป็น “ห้องส่วนตัว” หรือ “โลกส่วนตัว” (independent space) ไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกครอบครัวได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้สายสัมพันธ์ชีวิตของครอบครัวพลอยเห็นห่างออกไปทุกขณะ และในที่สุด ความสัมพันธ์แบบทิ้งระยะห่าง อีกระยะไม่พึ่งพากัน จึงทำให้ครอบครัวใหญ่แยกออกจากกัน สมาชิกต่างคนต่างแยกย้ายไปมีชีวิตส่วนตัว แยกออกไปเป็นครอบครัวเดี่ยวในบ้านใหม่ที่กันห้องรองรับสมาชิกใหม่อย่างทบทวีคุณ อย่างไรก็ตาม การขาดคุณภาพของการอยู่อาศัยระหว่างขณะของการอยู่โดยลำพังในโลกส่วนตัว และขณะของการอยู่โดยมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวนั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อสุขภาวะจิตของชีวิตที่อยู่อาศัย

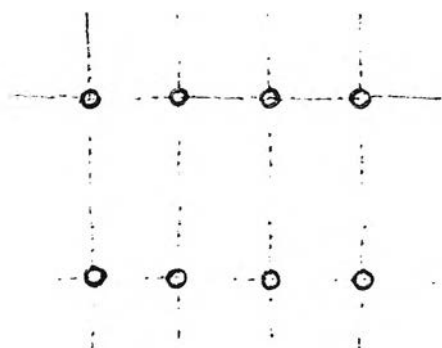
เรือนแห่งชีวิตจึงไม่เพียงจะรองรับ “มุมแห่งชีวิต” ต่างๆ ของสมาชิก ซึ่งมีการซ้อนทับกันในมิติของที่ว่างและมิติของเวลาต่างๆ กัน ทว่า เรือนแห่งชีวิตยังสมควรที่จะต้องรองรับ “ศูนย์กลางแห่งชีวิต” หรือ “ท่าของปฏิสังขารแห่งชีวิต” ของครอบครัว โดยการเปิดที่ว่างให้กับเรือน การจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์ อีกทั้งยังสมควรที่จะต้องมีองค์ประกอบเรือนและอุปกรณ์ชีวิตต่างๆ ที่สามารถเคลื่อนย้าย ปรับเปลี่ยน และถอดประกอบได้สะดวก เพื่ออำนวยความสะดวกให้ที่อยู่อาศัยสามารถรองรับ “ชีวิตปฏิสังขาร” ทั้งในวาระชีวิตประจำวันและในวาระพิเศษเทศกาลชีวิต

บัณฑิตเหนียวขึ้นเป็นภาษาชะ จากความว่างเปล่าของภาษาชะนี้เอง คุณประโยชน์ของภาษาชะก็เกิดขึ้น เราได้ใช้ประโยชน์จากความมี แลได้รับคุณประโยชน์จากความว่าง⁷

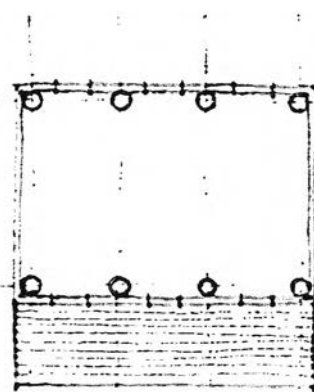
⁷ พงณา จันทรสันติ, แปลและเรียบเรียง, วิถีแห่งเต๋า ปรัชญาในพันศักราชที่เด็กเก็งของปราชญ์เหลาจื้อ (กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย, 2544), หน้า 58.

7.3.1 การเปิดที่ว่างให้กับเรือน

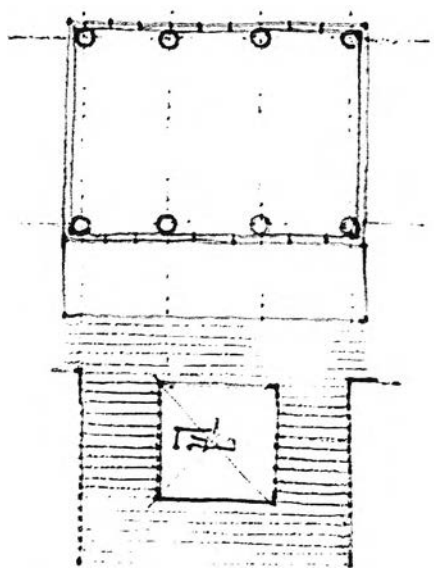
การเปิดที่ว่างให้กับเรือน เพื่อให้เกิดพื้นที่เปิดโล่งที่เอื้อต่อกิจกรรมชีวิตอันหลากหลายของครอบครัว และอำนวยความสะดวกให้มีปฏิสัมพันธ์กับปรากฏการณ์ที่มีชีวิตของธรรมชาติรอบกาย ด้วยการเปิดที่ว่างระดับดิน ดังเช่น ใต้ถุนของเรือนหน้ามาเรียมซึ่งเปิดโล่งคั่นดินให้กับโลก ให้กับญาติมิตร และเพื่อนบ้าน (ดูรูปที่ 6-33, 6-34) และลานบ้าน-ลานเอนกประสงค์ของเรือนป่ากุหลาบซึ่งอำนวยความสะดวกให้ครอบครัว "อยู่เย็น" ได้แม้ในช่วงเวลาที่อากาศร้อนอบอ้าว (ดูรูปที่ 6-6, 6-7) การเปิดที่ว่างระดับบน ดังเช่นโถงของเรือนทั้งสามซึ่งเปิดโล่งรองรับชีวิตหลากหลาย และชานของเรือนทั้งสามซึ่งเปิดรับลม รับแสงธรรมชาติ และเปิดต้อนรับสายสัมพันธ์ชีวิตของสมาชิกครอบครัว (ดูรูปที่ 6-10, 6-54, 6-55) นอกจากนั้นชานที่มีการเจาะช่องเปิดให้เกิดเป็นคอร์ทกลางระหว่างกลุ่มเรือน ยังช่วยในการสานความสัมพันธ์ของที่ว่างระดับบนและระดับดิน พร้อมกับช่วยสานสายสัมพันธ์ชีวิตที่อยู่อาศัยบนเรือนและชีวิตที่อยู่อาศัยในใต้ถุนเรือนเข้าไว้ด้วยกัน

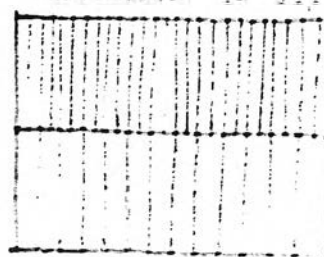
การเปิดที่ว่างระดับดิน

การเปิดที่ว่างระดับบน

การเปิดที่ว่างเชื่อมระหว่างระดับบนและระดับดิน

การเปิดที่ว่างภายนอกเรือน

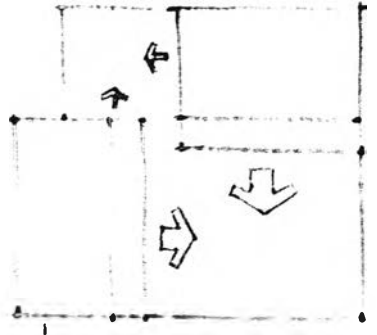
รูปที่ 7-17, 7-18, 7-19, 7-20 ผังพื้นแสดงการเปิดที่ว่างให้กับเรือน

7.3.2 การจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์

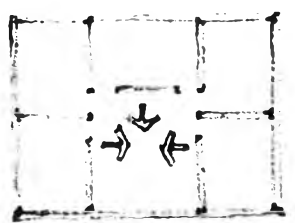
การจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์ หรือ sociopetal space อำนวยให้สมาชิกครอบครัวได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ด้วยการจัดวางเครื่องเรือนต่างๆ โอบล้อมพื้นที่ใช้สอย ดังปรากฏชัดในกรณีของลานเปลญวนใต้ถุนเรือนนำมาเรียบซึ่งประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุต่างๆ กันและประกอบขึ้นเป็นแปลขนาดต่างๆ โอบล้อมลานดินไว้ (ดูรูปที่ 6-33) การจัดพื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ โอบล้อมพื้นที่ใช้สอยส่วนกลาง ดังเช่นโถงของเรือนนำมาเรียบซึ่งรายล้อมด้วยมุมเย็บผ้า มุมแต่งตัว และมุมละหมาด (ดูรูปที่ 4-3) การจัดจังหวะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเรือนหรือกลุ่มบ้าน เพื่อให้เกิดพื้นที่ส่วนกลางให้สมาชิกสามารถใช้สอยร่วมกัน ดังเช่นพื้นที่ว่างระหว่างเรือนนำมาเรียบและเรือนป่ากุหลาบ ซึ่งเป็นดัง "ศูนย์รวม" ระหว่างสมาชิกครอบครัวและเพื่อนบ้าน ในเทศกาลงานกวนขนมในเดือนมูฮัรรัม (ดูรูปที่ 3-67) ตลอดจนการจัดจังหวะของกลุ่มต้นไม้ เพื่อให้ร่มเงาของร่มไม้ใหญ่ช่วยสร้างความร่มรื่น ร่มเย็น ให้แก่พื้นที่รองรับกิจกรรมชีวิตของครอบครัว ดังเช่นบริเวณลานหน้าบ้าน "นำสบาย" ของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 6-6) เป็นต้น

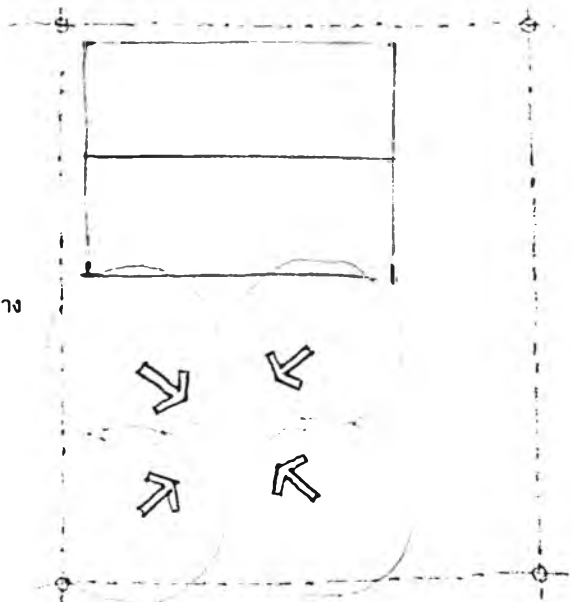
การจัดเครื่องเรือนโอบล้อมพื้นที่ใช้สอย

การจัดกลุ่มเรือนโอบล้อมพื้นที่ส่วนกลาง

การจัดพื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ โอบล้อมพื้นที่ส่วนกลาง

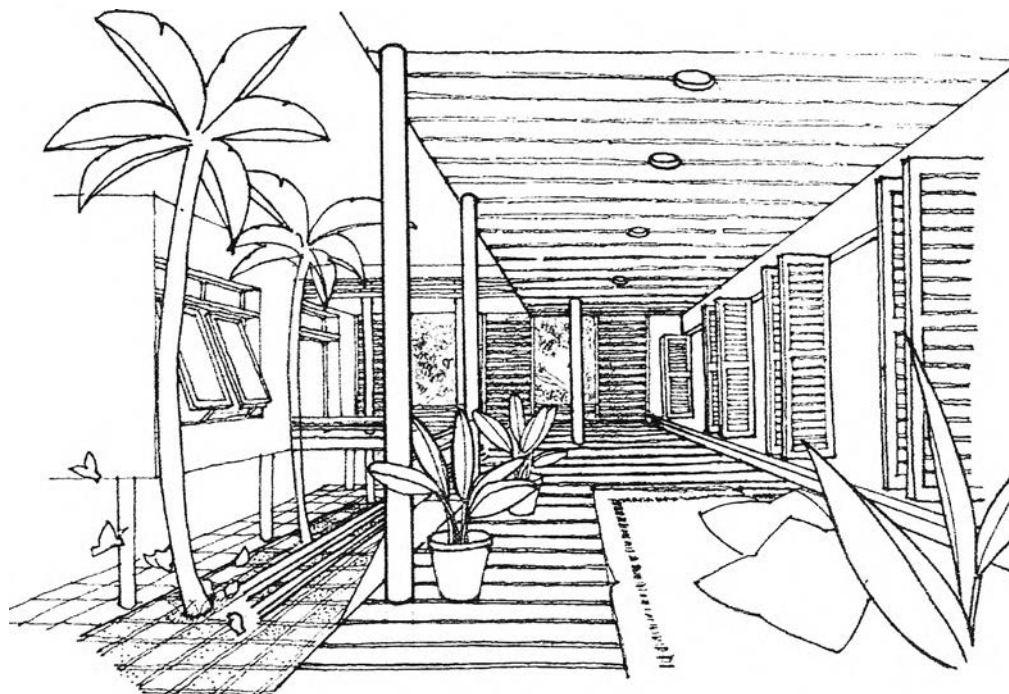

การจัดกลุ่มต้นไม้โอบล้อมลานบ้าน

รูปที่ 7-21, 7-22, 7-23, 7-24 ผังพื้นแสดงการจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์

7.3.3 การมีองค์ประกอบเรือน อุปกรณ์ชีวิต ที่เคลื่อนย้ายได้ ปรับเปลี่ยนได้ ถอดประกอบได้

การมีองค์ประกอบเรือนหรืออุปกรณ์ชีวิตที่มีลักษณะติดตั้งอย่างไม่ตายตัวหรือไม่ถาวรเกินไปนัก แต่สามารถเคลื่อนย้ายได้ ปรับเปลี่ยนได้ ถอดประกอบได้ อำนวยให้พื้นที่มีศักยภาพพอที่จะปรับเปลี่ยนการใช้สอยให้ตอบรับกับกิจกรรมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ในพื้นที่หนึ่งๆ สามารถรองรับประโยชน์ใช้สอยอันหลากหลาย ทั้งในชีวิตประจำวันและในเทศกาลชีวิต ได้แก่ เครื่องเรือนน้ำหนักเบาที่เคลื่อนย้ายได้สะดวก บานเพ็ชที่เปิดออกได้ทั้งผืน ดังเช่นโถงของเรือนป่ากุหลาบซึ่งเปิดรับรองแขกหรือผู้ร่วมสังสรรค์ (ดูรูปที่ 6-15) และฝาเรือนที่ถอดประกอบขึ้นใหม่ได้ ดังเช่นฝาของโถงเรือนครัวซึ่งถอดออกได้ เพื่อใช้เป็นช่องส่งสำหรับกับข้าว จากโรงครัวใต้ถุนเรือนนำมาเรียงสู่โถงเรือนป่ากุหลาบ ในวาระพิเศษเทศกาลงานแต่ง (ดูรูปที่ 4-75) เป็นต้น

รูปที่ 7-25 การเปิดที่ว่างให้กับเรือนและการจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์ อำนวยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

7.4 เรือน “สัมผัสแห่งชีวิต”

ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่มักจะละทิ้งระบบพึ่งพิงอิงธรรมชาติของบ้านเรือนในอดีต ซึ่งได้รับความเย็นจากการวางตัวใกล้แหล่งน้ำ ในทิศทางรับลม ทลบนแดด นำพาความชุ่มฉ่ำ ชุ่มชื่นใจ สู้บริเวณ และโดยการอาศัยแมกไม้ใบเขียวช่วยทอนและกรองแสงกล้าเป็นชั้นๆ จากสูงลงมาต่ำ จากไกลเข้ามาใกล้ ห้องต่างๆ ในบ้านพักอาศัยในปัจจุบันมักจะถูกตัดขาดจากการมีสัมผัสอันแนบชิดกับโลกรอบกาย (sensory deprived space) ด้วยการหันไปพึ่งพาระบบความเย็นแบบประดิษฐ์ ปิดหน้าต่าง ปิดประตู ไม่รับรู้ความเย็นสดชื่นจากลมธรรมชาติ และปิดม่านมิดชิด ไม่รับรู้ความร่มรื่น รื่นรมย์ใจ จากแมกไม้ใบเขียว ชังชีวิตให้อยู่โดดเดี่ยวใน “ห้องกระจก” ซึ่งปรับอากาศภายในไว้ด้วยความเย็นที่เย็นชืด ไร้ชีวิตที่มีชีวา* อีกทั้งพื้นที่ระเบียงของบ้าน ยังมีขนาดเล็กและแห้งแล้ง ไม่เอื้อต่อการใช้สอยประกอบกิจกรรมชีวิต และไม่เปิดโอกาสให้ชีวิตได้มีปฏิสัมพันธ์กับรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสแห่งธรรมชาติ

⁸ สันติ ฉันทวิลาสวงศ์, เลือก: สถาปัตยกรรม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 5.

* ดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 5 สมาชิกครอบครัวใหญ่ บ้านคลองลำสาละ “อยู่เย็น” ในเรือนซึ่งเปิดรับลมเย็นธรรมชาติและอาบน้ำบ่อเย็นชื่นใจ ในทางกลับกัน สมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมปัจจุบัน “อยู่เย็น” ในห้องปรับอากาศและอาบน้ำร้อน เพื่อให้กายที่เย็นชืดนั้นได้รับความอบอุ่นขึ้น

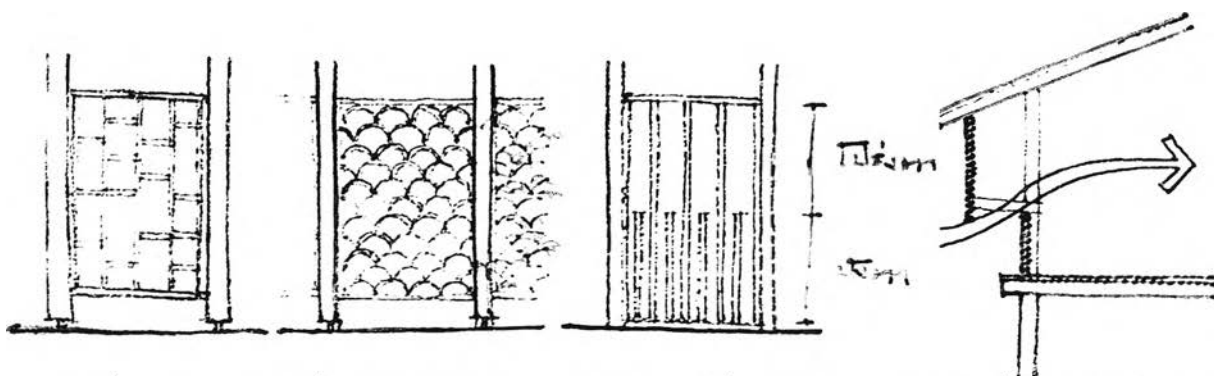
ในปัจจุบัน มนุษย์กำลังสูญเสียคุณค่าแห่งชีวิต... กำลังสูญเสียความรู้สึกที่เป็นหนึ่งเดียวกับโลกรอบตัวเขา ด้วยเหตุที่ไม่ได้ก้าวร่ำ มือไม่ได้สลักเสลาความเป็นบุคคลของเขาลงไป ให้แนบแน่นกลมเกลียวกับโลกได้ดังเก่าก่อน... กำลังสูญเสียอิสระที่จะมีชีวิตอันเสรี ท่องเที่ยว... กำลังสูญเสียความรื่นรมย์ ความปิติที่เกิดจากการได้ท่องเที่ยวไปสู่ดินแดน หรือไปสู่ขอบฟ้าอันกว้างใหญ่ไพศาล เหมือนไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนไม่มีพรมแดนใดๆ มากั้น⁹

เรือนแห่งชีวิตจึงสมควรต้องเปิดประสบการณ์แห่งสัมผัสของโลกที่ร่ำรวยไปด้วยแสง สี กลิ่น สรรพสำเนียงต่างๆ รองรับปรากฏภาพระหว่างเรือนและโลกรอบกาย และระหว่างใจของเรือนและใจของสมาชิกครอบครัว นำพาความเป็นอันหนึ่งเดียวกันระหว่างเรือนและชีวิต สู่นุสรียรสแห่งการอยู่อาศัย โดยที่ “พื้น ฝา ฝ้า” ซึ่งเป็นองค์ประกอบของเรือน จะเปิดโลกของ “สัมผัสแห่งชีวิต” ได้ด้วยการใช้คุณลักษณะ “พื้น ฝา ฝ้า หายใจได้” เช่น การเว้นช่องว่างบน “พื้น ฝา ฝ้า” การซ้อนช่องเปิดในช่องเปิด ประกอบกับการใช้ลักษณะ “พื้น ฝา ฝ้า ธรรมชาติ” เช่น การเพิ่มพื้นดินให้กับเรือน การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเรือน เป็นต้น

สีเขียวของใบไม้ สีสดใสของดอกไม้ จะช่วยให้คนอยู่เห็นภาพดิน... ทอดชีวิตอันแสนสุขออกไปได้ไกล¹⁰

7.4.1 การเว้นช่องว่างบน “พื้น ฝา ฝ้า”

การเว้นช่องว่างบน “พื้น ฝา ฝ้า” อำนวยให้เรือน “หายใจได้” นำพาความร่มรื่น ร่มเย็น จากพื้นผิวขององค์ประกอบเรือนสู่ผิวกายของสมาชิก และทำให้เกิดสุขอนามัยและสุขภาวะจิตที่ดีแก่ชีวิตที่อยู่อาศัยได้ ด้วยการที่คุณลักษณะ “พื้นหายใจได้” เช่น พื้นปูเว้นร่อง พื้นเปลี่ยนระดับ ดังปรากฏให้เห็นในกรณีชานของเรือนทั้งสาม (ดูรูปที่ 6-55, 6-56, 6-57) การใช้คุณลักษณะ “ฝายหายใจได้” เช่น ฝ้าไม้ระแนง ฝ้าไทรระบายอากาศ ดังปรากฏให้เห็นในกรณีครัวของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 6-48, 6-49) ตลอดจนการซ้อนเหลื่อมของระนาบบน-ล่างของฝ้า การเปลี่ยนระดับความ “โปร่งตา” ของ “ฝ้าโปร่งลม” การประสาน “ฝ้าโปร่งลม” เข้ากับ “ฝ้าโปร่งใส” หรือ “ฝ้าโปร่งแสง” เช่น กระจักใส กระจักฝ้า โดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องของกิจกรรมในพื้นที่นั้นๆ เช่น ระดับสายตา ระดับแสงสว่าง ระดับความเป็นส่วนตัว และการใช้คุณลักษณะ “ฝายหายใจได้” เช่น หลังคาซ้อนชั้น เกล็ดระบายอากาศ ชายคาไม้ระแนง เป็นต้น

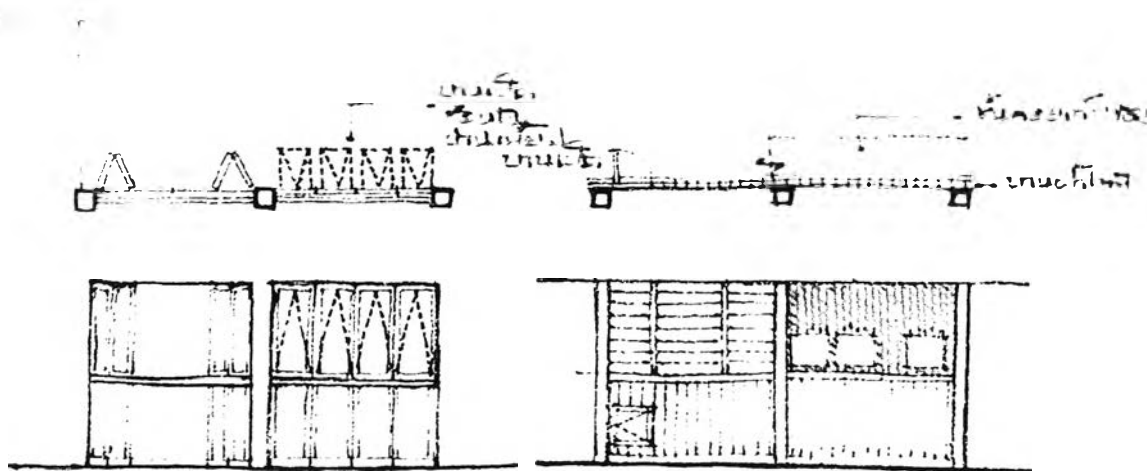
รูปที่ 7-26, 7-27, 7-28 รูปตัดแสดงการเว้นช่องว่างบนฝ้า “โปร่งลม” รูปที่ 7-29 รูปตัดแสดงการซ้อนเหลื่อมระนาบบน-ล่างของฝ้า

⁹ Zevi, Bruno (1981, 61-67), ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, สถาปัตยกรรม กังสตาลแห่งความคิด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), หน้า 6-54.

¹⁰ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, สถาปัตยกรรม กัมปนาทแห่งความสด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541), หน้า 205.

7.4.2 การซ้อนช่องเปิดในช่องเปิด

การซ้อนช่องเปิดในช่องเปิด* โดยเจาะช่องเปิดให้มีระดับตอบรับกับระดับของการประกอบกิจกรรมชีวิตบนระนาบของช่องเปิดอีกชั้นหนึ่ง เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมระดับของการเปิดรับลมเย็น-รับแสงสว่างธรรมชาติ การเปิดรับรูปร่างการณที่มีชีวิตของโลกรอบกาย เช่น บานเปิดซึ่งซ้อนอยู่ในบานฝาไหล ดังปรากฏให้เห็นในกรณีครัวของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 6-48, 6-49) บานกระทุงซึ่งซ้อนอยู่ในบานเพ็ชรม ที่มีลักษณะคล้ายกับกรณีโถงของเรือนป่ากุหลาบ (ดูรูปที่ 6-15) เป็นต้น

รูปที่ 7-30, 7-31 ผังพื้นและรูปตัดแสดงการซ้อนช่องเปิดในช่องเปิด

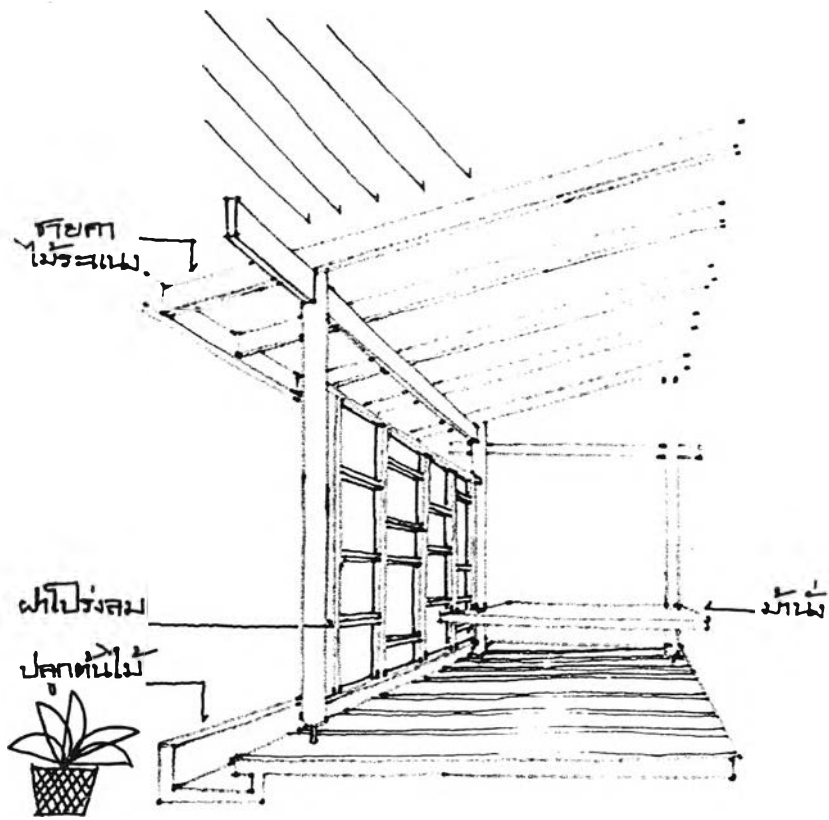
7.4.3 การเพิ่มพื้นดินให้กับเรือน

การเพิ่มพื้นดินให้กับเรือน เพื่อให้ได้ชีวิตสัมผัสความชุ่มฉ่ำ ชุ่มชื่นใจ ของธรรมชาติได้อย่างใกล้ชิด แม้ว่าที่อยู่อาศัยจะไม่ได้ประกอบขึ้นจาก “พื้น ฝา ฝ้า หายใจได้” ซึ่งเปิดรับความเย็นธรรมชาติ โดยการคืนพื้นดินให้กับโลก ดังเช่นได้ถุนเปิดโล่งของเรือนน้ามาเรียมและยายสนิ ซึ่งตั้งธรรมชาติผ่านเข้ามาสู่ชั้นดินของเรือนและสานสัมพันธ์พื้นที่ได้ถุนเข้ากับพื้นดิน “ชุ่มฉ่ำ” พื้นหญ้า “ชุ่มชื่น” พื้นน้ำ “สะท้อนภาพ ส่งเสียง” ประกอบกับฝาธรรมชาติของต้นไม้รายรอบ (ดูรูปที่ 6-34, 6-60) และโดยการจำลองพื้นดินขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ใช้สอยชั้นบน ดังเช่นชานพักบันไดทางด้านหลังของเรือนน้ามาเรียม ซึ่งวางอยู่เหนือบ่อน้ำและรายล้อมด้วยไม้ชายน้ำ ไม้กระดางต่างๆ ช่วยเพิ่มมิติของการอยู่อาศัยเป็นหลายชั้น หลายระดับ (ดูรูปที่ 6-42, 6-43) นอกจากนี้ช่องเปิดบนพื้นชาน เจริญหรือระเบียง ที่เปิดรับแสงและเงาที่แปรเปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา ยังเป็นการซ้อนทับมิติของเวลาบนมิติของที่ว่างสร้างบรรยากาศที่มีชีวิตให้แก่บริเวณโดยรอบ

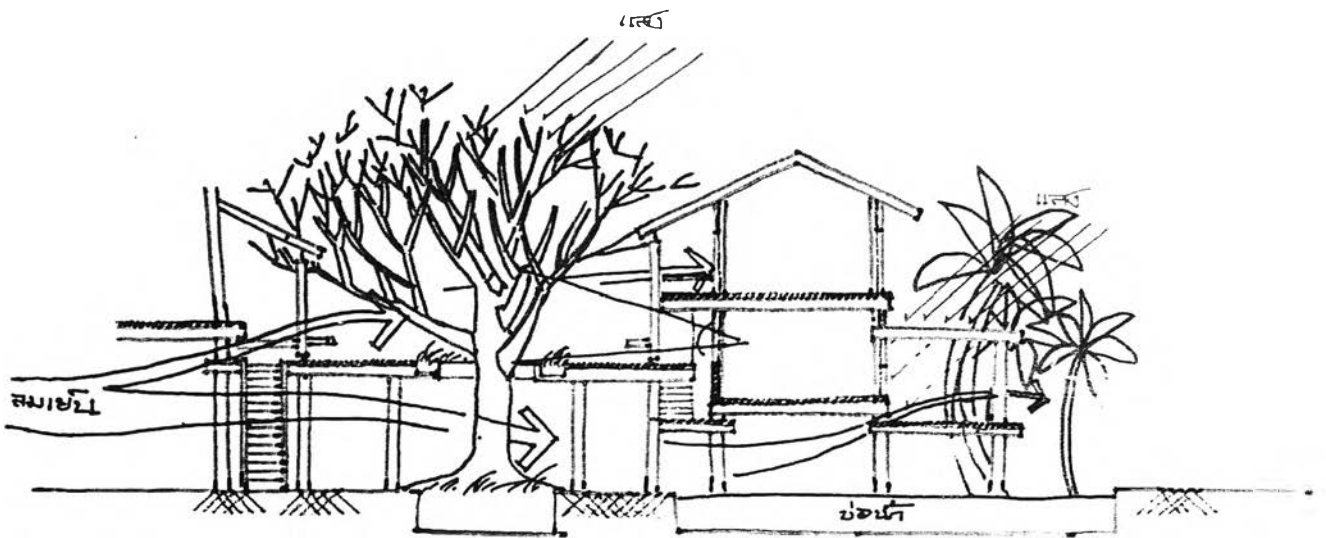
7.4.4 การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเรือน

นอกจากการเพิ่มพื้นดินให้กับเรือน เช่น ได้ถุน ชาน การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับเรือน จะช่วยอำนวยความสะดวกได้ “เป็น+อยู่” ร่มเย็น ร่มรื่น นำรื่นรมย์ใจ นำพาชีวิตผู้ชีวิตของสมาชิกครอบครัว โดยการนำพื้นที่สีเขียว เช่น ต้นไม้ น้ำ มาเป็นองค์ประกอบรายรอบเรือน ได้แก่ รั้วธรรมชาติ รั้วกินได้ ลานต้นไม้ ดังปรากฏให้เห็นในกรณีสวนผลไม้ริมชายคลองของครอบครัวน้ามาเรียม (ดูรูปที่ 5-52, 5-53) การนำพื้นที่สีเขียวมาประสานเข้ากับองค์ประกอบของเรือน ได้แก่ คอร์ทต้นไม้ ชุมไม้ระแนง หรือชุมไม้เลื้อย ดังปรากฏให้เห็นในกรณีของลานหน้าบ้าน-น้าสบาย (ดูรูปที่ 6-7, 6-59) รวมถึง สวนในบ้าน สวนนอกชาน สนามหญ้า เป็นต้น

* คุณลักษณะของช่องเปิดซึ่งซ้อนอยู่ในช่องเปิดอีกชั้นหนึ่ง สะท้อนมโนทัศน์ของที่ว่างซึ่งซ้อนอยู่ในที่ว่าง (space within space) หรือ being within ในวัฒนธรรมการใช้สอยพื้นที่ขนาดเล็ก (culture of small space) ได้เป็นอย่างดี

รูปที่ 7-32 การเว้นช่องว่างบนฝ้า-ฝ้า "โปร่งลม"

รูปที่ 7-33 รูปตัดแสดงการเพิ่มพื้นดินและพื้นที่สีเขียวให้กับเรือน นำพาชีวาสู่ชีวิต

7.5 เรือน “ปลูก+ปรับ+ปรุงชีวิตไม่รู้จักจบ”

ในสังคมปัจจุบัน ครอบครัวเดี่ยวของสมาชิก 3-4 คน อันประกอบด้วยพ่อแม่ลูก มักจะแยกเรือนและย้ายครอบครัวใหม่ออกจากครอบครัวใหญ่ที่มีสมาชิกหลายรุ่นอาศัยอยู่ร่วมกัน ออกไปอยู่บ้านใหม่ ในโครงการบ้านจัดสรร-บ้านสำเร็จรูป (fix & finished space) ทำให้สมาชิกขาดซึ่งรากแก้วแห่งชีวิตอันเป็นความผูกพันดั้งเดิมกับถิ่นกำเนิด นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งเต็มไปด้วยกระแสแห่งความเคลื่อนไหว ไม่หยุดนิ่ง กลับเป็นบ้านสำเร็จรูปที่แน่นอน ไม่เอื้ออำนวยต่อการ “ปรับ+ปรุง+แปรไป” ให้รองรับกับความต้องการใช้สอยที่เพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตลักษณะของชีวิต

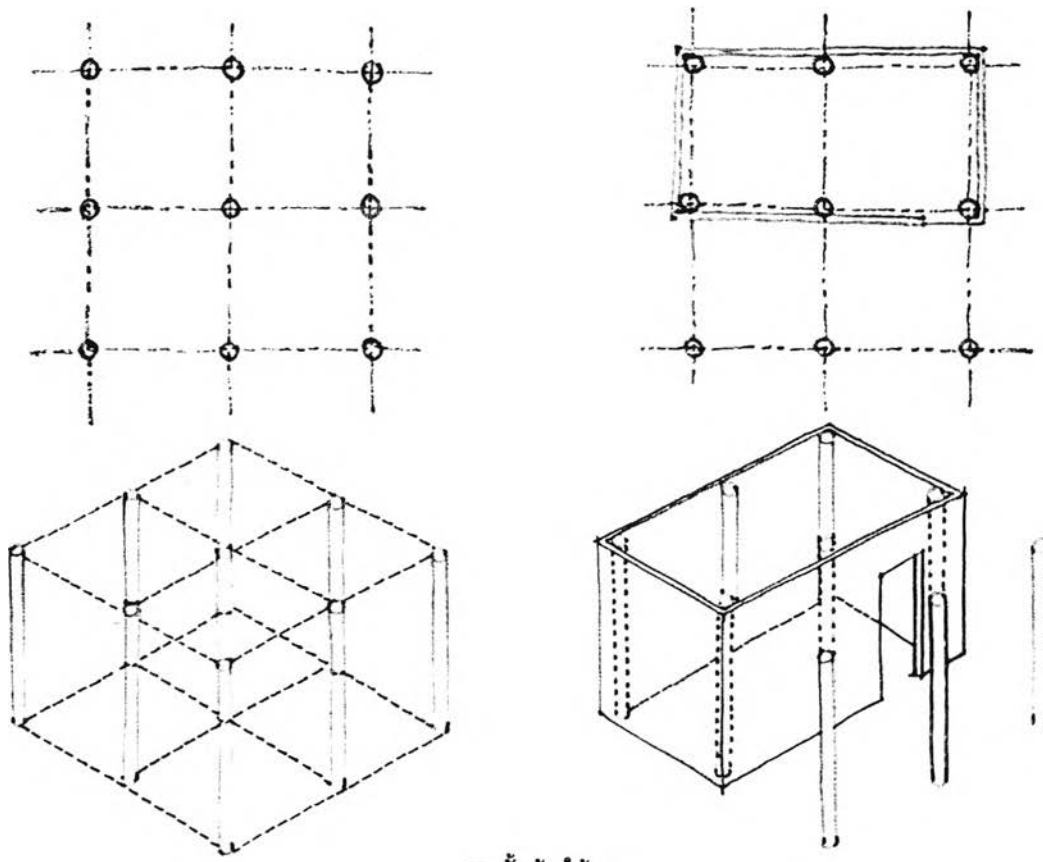
... หันไปดูครอบครัวใหญ่ในบ้านพ่อแม่ ที่เคยเป็นที่อยู่ของสมาชิกจำนวนมาก เกิด โต ตายกันที่บ้านนี้ไป-มา หลายชั่วอายุคน แล้วก็ในบ้านนี้บ้านที่กินพื้นที่บนโลกเท่าเดิม และ ณ ที่นี้ คนหลายรุ่นได้อาศัย “อยู่+กิน” และจากไปเมื่อเวลาของเขามาถึง แต่บ้านสำหรับครอบครัวเดี่ยว เมื่อมีลูกพอลูกโตมีครอบครัวของตนก็แยกเรือนออกไปมีบ้านอีกหลัง... เกิดบ้านขึ้นในสังคมทบทวีคูณขึ้นทุกวัน... บ้านจัดสรรเกิดขึ้นรองรับรูปแบบความสัมพันธ์แบบนี้¹¹

เรือนแห่งชีวิตจึงสมควรต้องเตรียมพื้นที่รองรับการ “ปลูก+ปรับ+ปรุง” ของชีวิต เป็นพื้นที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลง+ขยายขยาย+ต่อเติมไปพร้อมกับการเติบโตของชีวิตที่อยู่อาศัย เพื่อเอื้อให้เป็นเนื้อนาที่ “เมล็ดแห่งชีวิต” จะได้มีโอกาสหยั่งรากลงลึก และเป็นที่ยอมรับการอยู่อาศัยที่ซ้อนทับ ซ้ำซ้อน ของสมาชิกหลายรุ่นที่อาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่เรือนจะรองรับการ “ปลูก+ปรับ+ปรุงชีวิตไม่รู้จักจบ” ได้ ด้วยการทิ้ง “ร่องรอย” โครงสร้างของเรือน และการเว้นที่ว่างบางแห่ง “ที่ไม่สมบูรณ์” ไว้กับเรือน ซึ่ง “ร่องรอย” ของเรือน และ “ความไม่สมบูรณ์” ของที่ว่างนี้เอง จะเปิดต้อนรับ (ความไม่สมบูรณ์ของ) ชีวิตได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

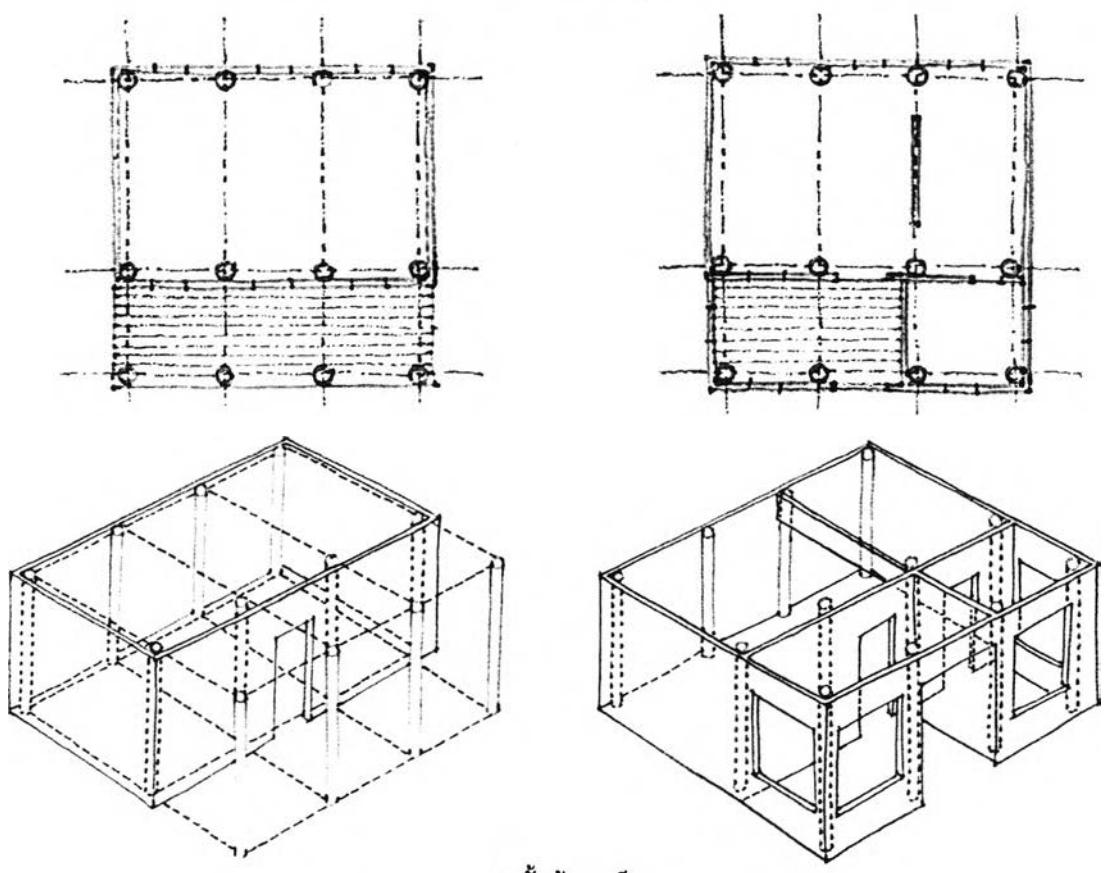
7.5.1 การทิ้ง “ร่องรอย” โครงสร้างของเรือน

การทิ้ง “ร่องรอย” ของโครงสร้าง เพื่อให้เรือนมีศักยภาพในการรองรับการขยายของพื้นที่ใช้สอยภายในกรอบของที่ว่างที่มีอยู่ ด้วยการเตรียมเสา คาน เป็นโครงสร้างพื้นฐานของที่ว่างไว้ ซึ่งสามารถกันฝ้าโอบล้อมพื้นที่ใช้สอยได้ในภายหลัง ดังเช่นห้องใต้ดินของเรือนนำมาเรียบ (ดูรูปที่ 6-1) หรือห้องระเบียง เป็นต้น และด้วยการเตรียม “ร่อง+รอย” ไว้บนโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าว เช่น เสามีรู เสามีเดือย เสามีพุกยื่น ดังปรากฏให้เห็นในกรณีเสาใต้ดินของเรือนนำมาเรียบ (ดูรูปที่ 6-2) หรือคานมีบ่า สำหรับรองรับหรือประกอบเข้ากับโครงสร้างส่วนอื่นๆ หรือใช้สำหรับเป็นที่ผูก แขนว หรือยึดเข้ากับองค์ประกอบของเรือน

¹¹ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, จิตวิทยาสถาปัตยกรรม มนุษย์ปฏิสังขาร (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 161.

การกั้นห้องใต้ถุน

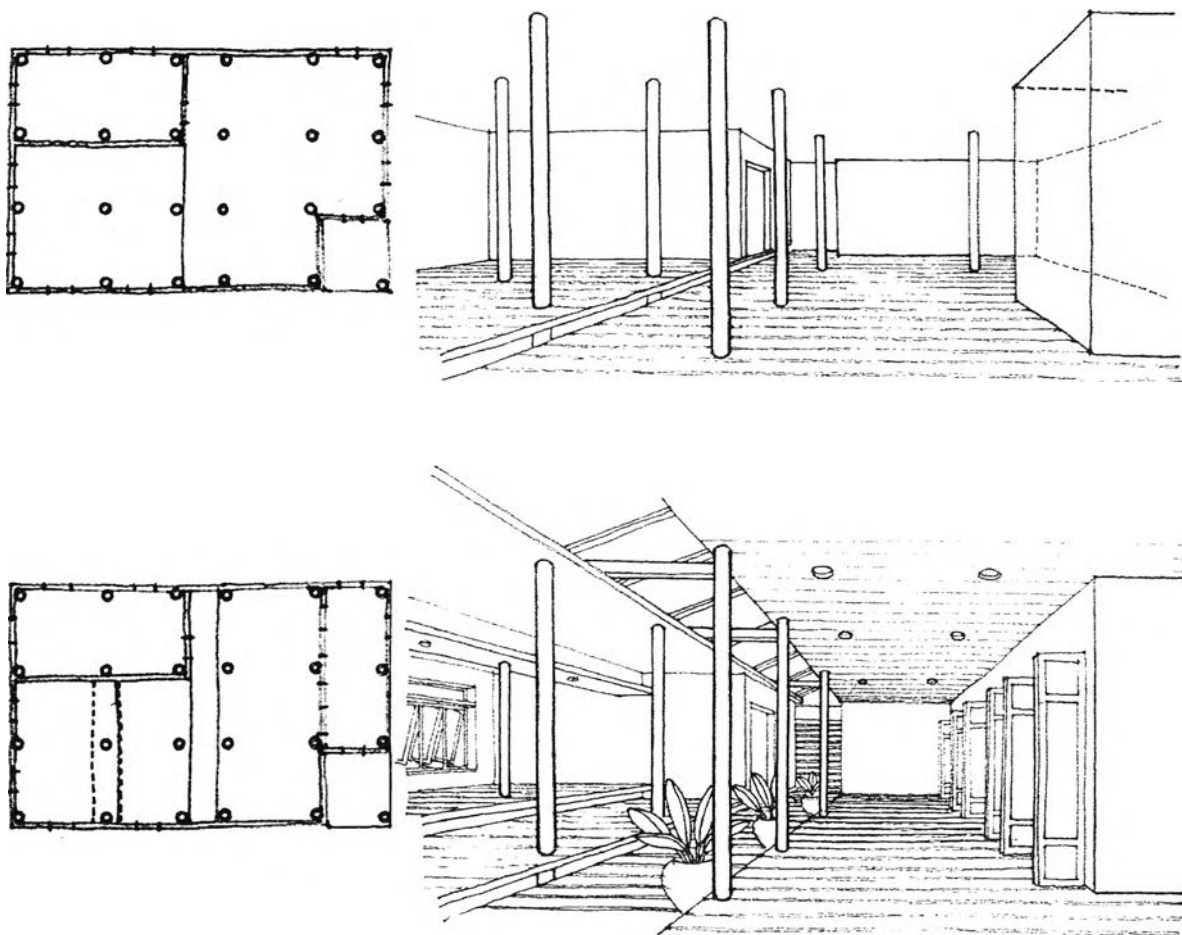

การกั้นห้องระเบียง

รูปที่ 7-34, 7-35 การกั้น "ร่องรอย" โครงสร้างของเรือน

7.5.2 การเว้นที่ว่างบางแห่ง “ที่ไม่สมบูรณ์” ไว้กับเรือน

การเว้นที่ว่างบางแห่ง “ที่ไม่สมบูรณ์” ไว้กับเรือน เพื่อให้เรือนมีพื้นที่พอสำหรับรองรับการปรับเปลี่ยน จากพื้นที่ซึ่งรองรับกิจกรรมอันหลากหลายของสมาชิกครอบครัวในชีวิตประจำวัน สู่พื้นที่ซึ่งรับรองแขกหรือผู้ร่วมสังสรรค์ในเทศกาลชีวิต และยังรองรับการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังปรากฏให้เห็นในกรณี โถงเรือนเปิดโล่งของเรือนน่านมาเรียมและเรือนป่ากุหลาบ ซึ่งรองรับการกั้นห้องใหม่และการขยายพื้นที่ใช้สอยของห้องเดิม ภายในพื้นที่เว้นว่างของเรือนที่มีอยู่ (ดูรูปที่ 6-61, 6-62, 6-63)

การกั้นห้องในโถงเรือน

รูปที่ 7-36, 7-37 การเว้นที่ว่างบางแห่ง “ที่ไม่สมบูรณ์” ไว้กับเรือน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

โดยสรุป ความหมายของเรือนแห่งชีวิตประกอบด้วย เรือน “เปิดรองรับเรื่องราวแห่งชีวิต” เปิดรับกิจกรรมชีวิตอันหลากหลาย และรองรับอุปการณ์ชีวิตต่างๆ มากมายของสมาชิกครอบครัว ด้วยการเพิ่มมิติความหนาให้กับ “พื้น ฝา ฝ้า” ของที่ว่าง ด้วยการซ้อนทับทางตั้งของการใช้สอย และการเปิดที่ว่างของโครงสร้างเรือนออก เรือน “ที่อยู่ของมุมแห่งชีวิต” เอื้อให้สมาชิกได้มีโอกาสอยู่ลำพังในมุมส่วนตัว ในขณะที่เดียวกันก็ยังเปิดให้สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวได้ ด้วยการใช้อุปกรณ์ประกอบ “พื้น” “ฝา” และ “ฝ้า” สร้างที่ว่างส่วนตัวซึ่งเป็นดัง “ห้องย่อยๆ” ซ้อนอยู่ในที่ว่างส่วนกลางของครอบครัว เรือน “รับรองชีวิตปฏิสังขาร” อำนวยให้สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และสานสายสัมพันธ์ชีวิตของครอบครัวได้ ด้วยการเปิดที่ว่างให้กับเรือน ทั้งในระดับดินและระดับเหนือดิน การจัดที่ว่างแบบรวมศูนย์ของเครื่องเรือน พื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ ของเรือน กลุ่มเรือน รวมถึงกลุ่มต้นไม้ และการมี

องค์ประกอบเรือนหรืออุปกรณ์ชีวิตที่เคลื่อนย้ายได้ ปรับเปลี่ยนได้ ถอดประกอบได้ เรือน “สัมผัสแห่งชีวิต” เปิดปรากฏการณ์ที่มีชีวิตของโลกที่อาศัยอยู่ สู่ปิติแห่งใจของสมาชิกครอบครัว ด้วยการใช้ระบบ “พื้น ฝา ฝ้า หายใจได้” โดยการเว้นช่องว่างบน “พื้น” “ฝา” หรือแม้กระทั่ง “ฝ้า” และการซ่อนช่องเปิดเล็กในช่องเปิดใหญ่ ประกอบกับระบบ “พื้น ฝา ฝ้า ธรรมชาติ” โดยการเพิ่มพื้นดินและพื้นที่สีเขียวให้กับเรือน และ เรือน “ปลูก+ปรับ+ปรุงชีวิตไม่รู้จบ” รองรับการอยู่อาศัยที่ซ่อนทับ ซับซ้อน ที่มีการขยายขยาย ต่อเติม ขนานไปกับสมาชิกครอบครัวที่เติบโตขึ้นทั้งกายและใจ ด้วยการทิ้ง “ร่องรอย” โครงสร้างของเรือน และด้วยการเว้นที่ว่างบางแห่ง “ที่ไม่สมบูรณ์” ไว้กับเรือน

เมื่อคติการกินอยู่และเป็นอยู่แบบสากล เริ่มเข้ามารุกรานวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของภูมิแห่งท้องถิ่นไทย ความหมายทั้งห้าของเรือนแห่งชีวิต ซึ่งได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการประสานคุณลักษณะของแบบแผนการใช้สอยที่ว่างของสังคมไทยดั้งเดิม หรือ “สังคมมาตุลักษ์ณ์” และที่อยู่อาศัยในสังคมสมัยใหม่ หรือ “สังคมปิตุลักษ์ณ์” ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ในทิศทางของบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สถานที่รองรับชีวิตอันช่วยให้เกิดคุณภาพชีวิตและสุขภาวะจิตที่ดีแก่ผู้อยู่อาศัย

สืบสายแบบแผนการใช้สอยที่ว่าง

การวิจัยในเรื่องแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัยของเรือนไทย บ้านคลองลำสาสี ได้เริ่มต้นจากการศึกษาภาพรวมของสังคมวัฒนธรรมที่มีลักษณะแบบแม่ หรือที่เรียกว่า “สังคมมาตุลักษ์ณ์” ซึ่งเป็นบริบทของการวิจัยในครั้งนี้ โดยสาระและลักษณะของสังคมมาตุลักษ์ณ์ซึ่งประกอบด้วย มนุษย์สัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน มนุษย์พึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกัน มนุษย์ซบซ่านเล่าเรื่องสืบวัฒนธรรม มนุษย์สมถะอยู่ในคติความไม่จีรังแห่งโลก มนุษย์เป็นอยู่อย่างธรรมดาติดดิน มนุษย์มีอัตลักษณ์ในงานหัตถศิลป์ และมนุษย์ใช้โลกเป็นแบบหมุนเวียน ไม่รู้หมด ไม่รู้จบ ได้สานขึ้นมาจากระบบปฏิสันถารของมนุษย์ โดยที่ฐานของระบบปฏิสันถารดังกล่าวสืบมาจากความปรารถนาแห่งชีวิตอันเป็นความปรารถนาพื้นฐานในการดำรงอยู่ของมนุษย์

จากบริบททางสังคมวัฒนธรรม จึงนำสู่กรอบมโนทัศน์ของปรากฏการณ์ศาสตร์และจิตวิทยาในเรื่อง “การตั้งถิ่นฐาน” “การอยู่อาศัย” และนำไปสู่ความหมายของ “บ้าน” อันประกอบด้วย “บ้าน คือ อยู่แห่งกำเนิด” “บ้าน คือ ที่โอบอุ้มคุ้มภัย” “บ้าน คือ จักรวาลของครอบครัว” “บ้าน คือ พิพิธภัณฑแห่งชีวิต” และ “บ้าน คือ สถาปัตยกรรมที่ไร้รูปร่าง” ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ ในระดับที่มีความแนบแน่นและเข้มข้นที่สุด แล้วจึงนำสู่แนวคิดและทฤษฎีจิตวิทยาสถาปัตยกรรมในเรื่อง “แบบแผนการใช้สอยที่ว่าง” ในพื้นที่รองรับชีวิต ซึ่งฉายให้เห็นภาพปรากฏแห่งชีวิตที่อยู่อาศัยได้เป็นอย่างดี และจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นฐานในการศึกษาเรื่องราวการถักทอชีวิตของสมาชิกครอบครัวใหญ่แห่งบ้านคลองลำสาสี

จาก “ชีวิต” จึงกำเนิดเป็น “เรือนซึ่งรองรับชีวิต” การศึกษาเรื่องราวชีวิตของทั้ง 3 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวน้ำมาเรียม พุ่มพวง ครอบครัวป่ากุหลาบ ชุ่มชื่น และยายสนิ อรุณพูนทรัพย์ ภายใต้กรอบของระบบปฏิสันถาร ผ่านคำบอกเล่าของสมาชิกที่อยู่อาศัย สู่ “เรื่องราวแห่งชีวิต” ซึ่งประกอบด้วย สายสัมพันธ์ชีวิตของครอบครัวคน 3 วัย เพื่อบ้านพึ่งพาอาศัย ชีวิตพึ่งพิงอิงธรรมชาติ ทำมาหาเลี้ยงชีพ เล่น-เรียน-รู้ คู่ชีวิตอิสระศรัทธาแห่งชีวิต และเทศกาลแห่งชีวิต จึงนำไปสู่การศึกษาเรื่องราวการเติบโตของเรือนอันเป็นที่อยู่อาศัยของทั้ง 3 ครอบครัว นับตั้งแต่เมื่อแรกลงหลักปักฐาน ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน พร้อมกับปลูกความเป็น “บ้าน” ให้เติบโตขึ้นไปพร้อมกับชีวิตที่อาศัยอยู่ภายใน

จากวิถีการเป็นอยู่ของครอบครัว จึงนำสู่วิถีการใช้สอยที่ว่างในเรือนของครอบครัวน้ำมาเรียม เรือนของครอบครัวป่ากุหลาบ และเรือนของยายสนิ ภายใต้กรอบของทฤษฎีจิตวิทยาสถาปัตยกรรมในเรื่องแบบแผนการใช้สอยที่ว่าง ผ่านปรากฏการณ์ทางกายภาพของเรือนแต่ละหลัง อันได้แก่ ลักษณะของพื้นที่ใช้สอยในแต่ละส่วนและองค์ประกอบที่อยู่ในพื้นที่นั้น รวมทั้งลักษณะของการใช้สอยพื้นที่และเวลาของกิจกรรมชีวิตของสมาชิกครอบครัว และสู่การวิเคราะห์มิติทางกายภาพและจิตภาพของการอยู่อาศัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ทางปรากฏการณ์ศาสตร์ จากปรากฏการณ์ สถานการณ์ชีวิต และจากคำบอกเล่าเรื่องราวแห่งชีวิตของสมาชิกครอบครัว โดยองค์ประกอบของที่ว่างที่ได้จากการวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ จะถูกนำมาสานขึ้นเป็นองค์รวมของที่ว่างซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตุลักษ์ณ์

จากที่ว่างซึ่งรองรับมิติการใช้สอยอันหลากหลาย ที่ว่างซึ่งซ่อนอยู่ในที่ว่าง ที่ว่างซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับชีวิต ที่ว่างซึ่งเปิดประสบการณ์แห่งการสัมผัส รับรู้ สู่ใจ และที่ว่างซึ่งแปรเปลี่ยนได้ เติบโตได้ เคลื่อนย้ายได้ จึงนำที่ว่างซึ่งรองรับมิติการอยู่อาศัยอันหลากหลายดังกล่าวมาสานขึ้นเป็น “ความหมายของเรือนแห่งชีวิต” อันได้แก่ เรือน “เปิดรองรับเรื่องราวแห่งชีวิต” เรือน “ที่อยู่ของมุมแห่งชีวิต” เรือน “รับรองชีวิตปฏิสัมพันธ์” เรือน “สัมผัสแห่งชีวิต” และ เรือน “ปลูก+ปรับ+ปรุงชีวิตไม่รู้จักจบ” ซึ่งจะเป็นแนวทางในการ “ปรับ+ประสาน+ประยุกต์” แบบแผนการใช้สอยที่ว่างแบบมาตุลักษ์ณในที่อยู่อาศัย ที่จะสอดประสานอยู่ด้วยกันกับที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน อำนวยให้ชีวิตที่อยู่อาศัยได้อย่างดีมีสุข

สานต่อ “บ้านแห่งชีวิต”

การวิจัยนี้จึงเป็นการเปิดประเด็นให้เห็นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างชีวิต พื้นที่รองรับชีวิต และแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในสถานที่ที่ชีวิตอยู่อาศัย ผ่านกรณีศึกษาของกลุ่มเรือนไทย บ้านคลองลำสาละ ซึ่งวิถี “เป็น+อยู่” อย่างพอเพียง พอดี และมีวิธีการใช้สอยพื้นที่ที่รองรับการ “อยู่+กิน” ของครอบครัวอย่างคุ้มค่า สืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานถึง 3 ชั่วอายุคน จนกระทั่งสามารถฉายให้เห็นภาพปรากฏแห่งชีวิตที่อาศัยอยู่ในระดับแบบแน่นและเข้มข้น

เนื่องด้วยแบบแผนแห่งวัฒนธรรมจะต้องมีการสืบจากชนรุ่นหนึ่ง ทอดสู่ชนอีกรุ่นหนึ่ง จึงจะเป็นการสั่งสม สืบสาย สานสัมพันธ์จนเป็นมรดกวัฒนธรรม การวิจัยในเรื่องแบบแผนการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัย จึงจำเป็นต้องมีงานวิจัย “สานต่อ” เพื่อสืบจากประเด็นที่ได้เปิดไว้ ขยายสู่ประเด็นสำคัญอันเกี่ยวเนื่องต่อไป เป็นโยงใยแห่งองค์ความรู้แบบ “ประสาน+ยั่งยืน” การสร้างฐานความรู้จากการสั่งสม สืบสาย สานสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นมรดกวัฒนธรรมของเรา จึงเป็นหนทางนำสู่องค์ความรู้แบบ “ประสาน+ยั่งยืน” และนำไปสู่วิถีแห่งการเป็นอยู่ที่ยั่งยืน โดยการศึกษาวิเคราะห์แบบแผนการใช้สอยที่ว่างในที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นต่างๆ และในช่วงเวลาต่างๆ กัน จะช่วยให้เกิดภาพของความเข้าใจในมิติของสถานที่ซึ่งมีภูมิแห่งที่ตั้ง ภูมิแห่งอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติเป็นกรอบปัจจัย และมิติของเวลาซึ่งมีวัฒนธรรมและวิทยาการของสังคมเป็นเงื่อนไขกำหนด ทั้งมิติทางกว้างและมิติทางลึก ในการประสานคุณลักษณะที่ว่างแบบมาตุลักษ์ณเข้ากับบ้านอยู่อาศัยในปัจจุบันหรือโครงการที่อยู่อาศัยในอนาคต ได้อย่างกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งเดียวกัน ซึ่งจะนำไปสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมที่เป็นเนื้อหาให้ “เมล็ดแห่งชีวิต” ได้ฝังรากแห่งชีวิตและเติบโตสืบไป

ในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตที่อาศัยอยู่ งานวิจัย “สานต่อ” จึงสมควรมุ่งเน้นแนวทางการ “ปรับ+ประสาน+ประยุกต์” ระบบภูมิปัญญาซึ่งพึ่งพาตนเองได้ของท้องถิ่นและระบบความรู้อันทันสมัยของสากล เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์พื้นที่รองรับชีวิตและทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความคุ้มค่า และก่อประโยชน์อันสูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโครงการที่อยู่อาศัยของรัฐบาลสำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อย ซึ่งถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่างๆ อาทิเช่น งบประมาณ สถานที่ และวัสดุก่อสร้าง ผู้ออกแบบนอกจากจะต้องออกแบบที่อยู่อาศัยให้สามารถที่จะรองรับประโยชน์ใช้สอยขั้นพื้นฐานแล้ว ยังสมควรที่จะต้องรังสรรค์ให้เกิดสุนทรียภาพในแนวประหยัด “พื้น ฝา ฝ้า” ที่มาประกอบกันเป็นที่อยู่ที่อาศัย จะต้องเปิดรองรับเรื่องราวแห่งชีวิต เป็นที่อยู่ของมุมแห่งชีวิต รับรองชีวิตปฏิสัมพันธ์ สานโลกสัมผัสแห่งชีวิต และสามารถที่จะปลูกปรับปรุงชีวิตไม่รู้จักจบ เพื่อให้ที่อยู่ที่อาศัยรองรับและตอบรับการอาศัยอยู่ของชีวิตทั้งกายและใจ เอื้ออาทรและเอื้อหนุนให้ชีวิตอยู่ดีมีสุข ท้ายที่สุด เนื่องด้วยชีวิตที่เป็นผู้ “ปลูกบ้าน” “ปลูกความเป็นบ้าน” และ “ปลูกเมล็ดแห่งชีวิต” ขึ้น ณ ภูมิสถานแห่งชีวิต ในการที่จะมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงสมควรที่จะ “ปลูกสำนึก” ในเรื่องของการเป็นอยู่แบบพอเพียง พึ่งพาตนเองได้ขึ้นพร้อมด้วย